

het vanzelf, dat de wedergeboorte in niets minder bestaan kan dan daarin dat God de Heilige Geest weer tot hem inkeert en woning bij hem maakt.

Nu kan de Heilige Geest intusschen ook op allerlei *uitwendige* wijze met den zondaar in gemeenschap treden. Zoo was het een tijdlang bij Saul. Zoo was het bij de kunstgaven van Abiathar en Balaam. Zoo was het en is het alle eeuwen door met alle ambtelijke gaven en charismata. Dit zijn ook gaven of werkingen van den Heiligen Geest, die aan een persoon, hij zij dan bekeerd of onbekeerd, worden meegegeven niet om hem te zaligen, niet om hem van dood *levend* te maken, maar om hem te bekwalen voor 's Heeren dienst en hem tot een instrument in 's Heeren hand te stellen.

Doch natuurlijk met deze uitwendige gaven en werkingen van den Heiligen Geest heeft de wedergeboorte niets uitstaande. De wedergeboorte is heel iets anders. In de wedergeboorte huwt de Heilige Geest zich voor eeuwig aan de ziel des menschen. De Heilige Geest keert bij haar in om eeuwig bij haar te wonen. En wel niet lijdelijk bij haar in te wonen, maar bij haar in te wonen als haar Schepper en haar God. Vandaar dat de Heilige Geest, waar Hij alzo wederkeert tot de ziel leek, om eeuwiglijk bij haar te blijven, die ziel niet aan zichzelf overlaat, maar de teugels aangrijpt om die ziel te leiden en te beheerschen; en wel haar alzo aangrijpt, dat er een geheele *ommekeer* tot stand komt in haar neiging en aandrif, in haar innerlijke roerselen, in haar vermogens en eigenschappen. Want wel blijft dit alles in aard en wezen wat het vroeger was, maar de richting waarin ze zich bewegen, wordt in haar tegendeel omgezet. Wat drong, dreef en neigde *ten kwade*, dringt, drijft en neigt onder deze inwerking van den Heiligen Geest *ten goede*. Wat van God afging, neigt nu naar Hem toe. Wat drong naar zonde en Satan, dringt en perst nu van zonde en Satan af. En deze ommekeer grijpt plaats zowel in den wortel van ons leven, als in onze vermogens, zoodat de werking van den Heiligen Geest tegelijk onze diepste levensvezel raakt, en tegelijk een ommekeer tot stand brengt in het *bestaan* van onze ziel.

Was nu de mensch zoo aangelegd, dat wat in den wortel van zijn wezen plaats grijpt ook terstond volgreed en rijp naar buiten trad, zoo zou elk wedergeborene op hetzelfde oogenblik gelooven, zich bekeeren en belijden. Maar aldus is de aard des menschen niet. In het kindeke Calvinia scholen reeds toen hij in de wieg lag al de uitmuntende gaven en vermogens, die later in zijn gehele denkkracht en onweerstaanbare kracht van wil zijn uitgekomen; maar aan het kindeke Calvinia was van dit alles nog niets te bespeuren. Het kindeke Calvinia kon nog niet eens spreken, laat staan denken of wilskracht oefenen. Gods weg met den mensch is dus veelalder alzo, dat Hij in het ontvangen en geboren kindeke wel de kiem, het zaad of den wortel van al deze gaven en vermogens inlegt, maar dat Hij deze gaven en vermogens nog lange jaren schuilt laat blijven, om eerst later bij het opgroeien te laten uitkomen, wat Hij in het verborgene, in 's moeders schoot, in zulk een kindeke wrocht. En zoo nu ook gaat het bij de wedergeboorte toe. Ook daarbij houdt de Heere zich aan de ordinantie die Hij voor den mensch in de schepping gegeven had. Een ordinantie hierin bestaande, dat Hij eerst in het verborgene de gaven des Heiligen Geestes tebedeelt, en in die gave de kiem van het geloof; maar dat Hij hetgeen in het verborgene gewrocht werd, eerst nog schuilt laat, om het eerst later te doen uitkomen. Dit is geen afwijking van de Scheppingsordinantie, maar juist in overeenstemming met de ordinantie, die God in de schepping voor zijn menschenkind gaf. Juist dit echter dwingt ons, om ook naar tijdsorde de bekeering van de wedergeboorte al te scheiden. Wie niet wedergeboren is, kan zich niet bekeeren; maar wel kan het zaad der wedergeboorte lange jaren in uw ziel schuilen, zonder dat het in de bekeering opbloeit.

KUYPER.

„De helm der zaligheid”

En neemt den helm der zaligheid.
Efeze 6: 17a.

Een diensknacht des Heeren moet een krijgsknacht zijn.

Ondanks het: *Vrede op aarde*, dat door Gods engelenkoren over Bethlehems velden is uitgezongen, blijft het tot op de wederkomst des Heeren *een strijd op aarde*. „Ik ben niet gekomen om vrede te brengen,” sprak Jezus tot zijn discipelen, „maar het zwaard.”

Dit karakter van een strijder, dat elk kind van God dragen moet, is door Jezus' apostelen dan ook zoo ernstig opgevat, dat ze ons, zelfs breedvoerig, geheel de *wapenrusting* tekenen, waarin de Christen behoort op te treden, om „alzoos sterken verstand te doen” en te overwinnen ten einde toe. En als Jezus op Pathmos aan Johannes verschijnt, legt hij nogmaals op dit strijdend karakter van zijn aardse kerk zoo vollen nadruk, dat het in zijn vermaan aan elk der zeven kerken van Klein-Azië telkens heet: „*Wie overwint, hem zal ik geven, dat hij dan te eten van den boom des levens, dat hij een pilaar te worden in den tempel mijns Gods.*”

Nu teekent met name de apostel Paulus ons die *wapenrusting* in het beeld van een Romeinsch soldaat, geharnaat om de borst, met het schild in de ééne en het zwaard in de andere hand, en op het hoofd gedekt met een gedachten helm, waar speertoot noch zwaardslag doorheen drong.

Dat beeld schetst de apostel ons in forsch, manlijke trekken, als van een Christenheid, die op dood en leven strijdt met den Vorst der duisternis. Een beeld dat men in al zijn

kloekheid en verheven schoonheid moet bewonderen hebben, om al de lafheid in te zien van het caricatuur dat ons het Leger des heils ervan biedt.

De krijgsknacht des Heeren moet, zoodra het op de teekening aankomt, altoos *beeld* blijven, en wie dit in een rood of blauw pakje op tamelijk kinderachtige wijze na gaat bootsen, moge de ijdelheid prikkelen en opzien baren, maar maakt zich op heilig terrein belachelijk en verderft iets van de majesteit der Heilige Schrift.

Doch evenzeer heft ge u te wachten voor de ontledkunde van uw verstand, die er op uit is, om elken afzonderlijken trek in zulk een beeld te ontleden.

De krijgsknacht dien Paulus ons teekent is en blijft een afgewerkt en afgerond beeld, dat in zijn geheel overzien moet worden, en alleen in zijn geheelheid den vollen, aangrijpenden indruk op uw hart kan maken.

Ge ziet dan als voor oogen den Romeinschen soldaat, die geen moeite gespaard heeft om zich te oefenen; die geen kosten ontzag om zich naar den regel der vechtkunst te wapenen; en aldus uitgerust en uitgedost ziet ge hem met iets van den moed der leeuwen in het oog, de banier volgen die vooruit wordt gedragen, en straks, als de vijand opdaagt, tegen dien vijand het zwaard opheffen, om liever zelf te sterven, dan dat hij zijn veldheer beschamen zou.

En zoo nu moet ook de strijd des Christens op aarde zijn. Niet gelijk zoo menigeen, die het beeld van den Christenstrijder bij de schutterij ten plattelande schijnt te zoeken, en deswege niets doet om zich te oefenen, te wapenen of te denken, en wel levenslang op de lijst der Christenen staat, maar zonder ooit zich in den harden strijd gewaagd te hebben, of immer het heldenvuur zich te hebben voelen gloeien in de borst.

Een Christenstrijder moet niet alleen *leefde*, maar ook *haat* kennen. *Liefde* voor zijn hemelschen Veldheer, maar ook *haat* tegen zonde en Satan; en wie nog nimmer iets van deze energie van den haat in zijn ziel voelde opwaken, heeft ook nog nimmer de volle spijkkracht der liefde genoten.

Herlezing van wat onze Heidelbergse over de bekeering zegt, doet zelfs ernstigen twijfel rijzen, of het in zoo slappe, matte taal wel ooit tot deugdelijke, daadwerkelijke bekeering kwam.

Maar al ontleden en splitsen we het beeld van den Christenstrijder niet, toch is het niettemin plicht, dat we ons rekenschap geven van de apostolische combinatie. Zoo hier, dat de apostel *den helm* combineert met de *zaligheid*.

Hij doet dit twee malen. Eens in het woord dat boven deze meditatie staat, en eens in zijn brief aan de kerk van Thessalonica (1 Thess. 5:8).

Die bijeenvoeging van *den helm* met de *zaligheid* is dus opzettelijk; is wel doordacht; en de Schrift wil dat we hier op merken zullen.

Wat doet nu de *helm*?

Antwoord: De helm dekt het hoofd, en daarmee het eelste en teederste deel van ons lichaam, waarin heel onze persoon tot uiting komt. Als er twee handgemeen zijn, trekt zich de woede waarmee ze op elkander aanvallen in het hoofd samen, tintelt in beider oog, schreeuwt uit beider mond, en ze weten het, dat zoo het hoofd gemaakt wordt, de kamp voor hen uit, en de strijd verloren is.

Nu nog is het bij de Turken de gewoonte, als ze uit den krijg wederkeeren, afgeschuonden koppen van den vijand in triomf mee te voeren. De helm is in het tweevoudige dus de dekking en de beschutting van het gewichtige onder geheel persoonlijkheid. Zonder helm is de strijder in een tweekamp weg.

En zoo duidt derhalve de apostel hier aan, dat tot allen strijd onbekwaam, en in den strijd aan oogenblikkelijk doodgevaar blootgesteld is, al wie zich in den strijd met zonde en Satan vermengt, zonder gedekt te zijn door de *zaligheid*.

Wat is nu hier onder de *zaligheid* te verstaan, die voor den Christen zijn moet wat de *helm* is voor den strijder?

Dat zegt u 1 Thess. 5:8, waar het heet: „En tot een helm de *hoop* der zaligheid”; mits ge nu dat *hoop* maar Schriftuurlijk opvat, niet als een onzeker uitzicht, maar juist omgekeerd, als een vaste, onverwikelijke en onbevleete hoop, die met de zekerheid der erfenisse volkomen gelijk staat.

De helm van den Christenstrijder is dus niets anders noch minder, dan zijn onwettelijke en onverwikelijke *geloofsverzekering*.

Ge moet als kind van God verzekerd, ja, ten volle verzekerd zijn van uw staat, als verlost door het bloed uws Heilands.

Ge moet geen oogenblik behoeven te aarzelen, om, als er van Gods uitverkorenen gesproken wordt, met eindeloos dank in uw hart te jubelen: „waarvan ik door Gods genade er één ben.”

Niet de angstige vraag der bekomingering: „Zou ik er toe behooren?,” maar de juichkreet die alle hemelen doorzinkt: „*Wij weten, dat wij uit den dood overgegaan zijn in het leven.*”

Zeker weten: Het is voor mij volbracht. Al mijn zonden zijn in de diepte der zee geworpen. Niet van de wereld meer, maar een kind van mijn God. Met een *Abba*, lieve Vader, dat God de Heilige Geest zelf uit het diepst onzer ziel naar de lippen drijft.

Een soldaat, die op het oogenblik dat de strijd uitbreekt, nog vragen moet: „Hoor ik wel bij die heilige banier? Ben ik wel door mijn veldheer aangeworven?” en zich nog afijnt met de vraag of hij misschien een indringer is, kan geen heldenmoed in zijn spieren uitgieten, en is geslagen en overwonnen, eer nog de kamp recht aanving.

Een „bekommerde” gelijk men deze aarzelande, altoos zoekende, immer met angst bevangene zielen noemt, kan niet strijden, en doet dan ook feitelijk in den groten strijd, die voor Jezus is aangebonden, nooit mee.

Iets wat natuurlijk niet zeggen wil, dat iemand over zijn bekeering dan maar heen moet stappen; die grijpen der zaligheid een lichte zaak moet achten; en gelijk men wel eens zegt, dan maar op *geestel* goed vertrouwen moet.

Zoo zondige luchtbaarheid heeft Paulus nooit gewild. Bij hem is het altoos diepe ernst. Het moet waarheid, volle waarheid in het binnenste zijn.

Maar dit wil de apostel, dat ge in zoo halven toestand niet zult blijven hangen. Dat ge in het wiegelend ziekelijke van zulk een bekomingering geen zelf vermaak zult hebben. Maar dat ge uw oog geen sluimering en uw ziel geen rust zult gunnen, eer deze diepste aller vragen voor u tot volkomen zekere oplossing is gekomen.

Ge moogt niet jaar in jaar uit *den helm der*

zaligheid op tafel voor u laten staan, om u gemeedelijk in den aanblik van dien helm te verlustigen.

Die helm moet met beide handen aangegrepen. Die helm moet aangepast, moet u op het hoofd gedrukt, en op uw hoofd vastgebonden worden.

Wie den helm op heeft ziet hem niet, en wie er nog op staat wordt er niet door geket.

En zoo nu is het ook hier.

Wanneer ge u hielden Gods als Jesaja of Jeremia, Paulus of Petrus, Luther of Calvinia denkt, als van dag tot dag tobende over de vraag of ze wel uitverkoren waren, dan voelt ge terstond dat ze geen strijders voor Gods eer hadden kunnen zijn.

Want wel hebben ook deze mannen soms bange oogenblikken van twijfelmoedigheid gekend. Denk maar aan een Jeremia toen het als een vuur in zijn beenderen werd, of aan een Paulus toen hij Romeinen VII schreef.

Maar die twijfelmoedigheid duurde bij deze hielden Gods slechts een oogenblik. En dan roept Jeremia weer uit: „Ik vermoede mij om te verdragen, maar ik kon niet. Gij, Heere, hebt vermocht,” en jubelde Paulus aanstands weer: „Ik dank God door Jezus Christus *mijn* Heere.”

Dan drukten zij zich den helm der zaligheid weer op het hoofd. Dan voelden ze zich door hun uitverkoring met zijn genade gedekt en verdedigd, en er niet meer over.

En dan heefde Satan voor deze onverwikelijke strijders des Heeren, en viel Goliath door den steen uit den afgrond, en schande en schaamte op het slagveld neer.

En zoo nu is het ook onder ons.

Gesprek en prediking, vermaan en catechisatie, ontmoeting en onderling verkeer, het moet alles in de eerste plaats strekken, om te maken dat *de helm der zaligheid* niet langer als een begeerlijk goed ons tegeniglinstere, maar ons stevig op het hoofd zij gedrukt.

Dan zullen de hielden, en niet minder de heldinnen, ook onder ons weer opstaan.

En dan zal er ook in ons midden weer een sprake uit eigen geestelijke ervaring uitgaan: „Ik vernag alle dingen door Christus die mij kracht geeft.”

KUYPER.

Amsterdam, 27 Nov. 1891.

Nu December in het land komt, is langer uitstel in sake de *Premie* ons niet mogelijk. We moeten thans het aantal exemplaren voor den druk bepalen.

Uiterlijk met 1 Januari 1892 wordt met den druk aangevangen, en wie vóór medio December nog nalatig bleef in het opzenden van zijn verzoek, om één of twee exemplaren van de *Premie* te erlangen, zal het dus niet aan ons, maar aan zich zelven te wijten hebben, indien later blijkt, dat aan zijn verzoek niet meer kan worden voldaan.

De minder onvriendelijke toon, die in de laatste weken, in enkele Synodale bladen met betrekking tot de Doleerenden wordt aangelegd, is ons niet onwelkom.

Wel want men dit.

Er zijn er toch die achten dat wij er belang bij hebben, om de vijandschap tegen de Synodalen zoo fel mogelijk te laten branden, om als het vuur terdege knettert te beter onzen slag te slaan.

Maar wie zoo spreken, verstaan onze bedoeling niet.

Plicht en onafwijbare roeping blijft het o. i. om onverbloemd en onverdroten telkens weer voor onze broederen onder de Synodale organisatie duidelijk te maken, dat ze een onhoudbaar standpunt innemen, en slechts door drogredenen kunnen verdedigen in het feit van de Synodale organisatie en pogen deze organisatie met hun belijdenis van den Christus Gods in overeenstemming te brengen.

Wat men ons wel eens voorsloeg: „Handel dan desnoods zelf, gelijk ge meent te moeten doen, maar laat ons met rust, en zwijg voortaan over de Synodalen”, is volstrekt onaannemelijk.

Dat ware de Kalas-tactiek: *Ben ik mijns broeders hoeder?*

Juist omdat we op deze broederen betrekking gevoelen, als met ons belijders van eenzelden Heere en Heiland, mogen we niet afdalen van wat de broederlijke liefde ons oplegt.

Als er vijf broeders in een gezin zijn, waarin het slecht en roekeloos toegaat, en na veel klagen is één van de vijf eindelijk er toe gekomen, om te breken met de slechte usantien van dat gezin, dan mag hij niet zeggen: „Ik ga vrij uit, ziet gij andere vier voor u zelve toe”; maar dan eischt zijn plicht dat hij ook die andere vier gedurig tot betoon van meer veerkracht, en tot een andere inrichting van hun leven prikkelt.

Dit is eenvoudig het uitvloeiende van den algemeenen regel der *liefde*. Wie anders handelt, schiet te kort in plichtsbetrachting. En op elk ander terrein geeft een ieder dit dan ook voetstoots toe.

Een overtuigd Synodaal, die metterdaad acht, dat wij met in dolantie te gaan, te kort hebben gedaan aan de eenheid der kerk, is evenzoo verplicht ons dit punt gedurig voor de conscientie te leggen, opdat wij dit vraagstuk steeds helderder zouden indenken, en ons rekenschap geven van de toestanden waarin breken met de organisatie *plicht*, en die andere waarin breken *ongeroofd* is.

Maar wat niet *hooft* en *niet* mag is, dat men dit doe op een toon en op een wijze, die lichterheid en vijandschap in plaats van liefde verzaakt.

Zekerlijk moeten we ook tegenover niet-belijders, die niet onze broederen zijn voor de eere van onzen Heiland opkomen; maar als we ons tot hen richten die onder de Synodale organisatie verbleven, maar toch met ons een zelfde hope der zaligheid koesteren, moet niet de toorn, maar de drang der liefde ons woord bezielen.

Dat zijn we aan onzen Heere, aan den

Christennaam en aan elkander verschuldigd, vooral opdat de tegenstanders de eere der Christelijke religie niet lasteren om onzentwil.

En daarom nu deed het ons zoo hartelijk genoegen, dat met name de *Wag.* zoo onverholen uitsprak, dat ze ten deze terug wilde keeren tot betere paden.

Want al was het niet wel te voorkomen, dat in de eerste hitte van den strijd, vaak harde woorden vielen, toch moet dit kwaad uitgebannen, zoodra het opgewaarde stof weer gezonken is.

1886 ligt nu bijna vijf jaren achter ons. De ure der verbittering is lang genoeg geweest.

Laat er thans dan een zachter stemming, een edeler gevoelen bovenkomen; zij dit zoo aan onzen kant en bij onze andersdenkende broederen.

In het minst niet om luttel de verschillen toe te dekken, of de waarheid te bemantelen, of ook maar te zwijgen over wat ons verdeelt.

Laat van beide zijden, degelijker zelfs dan duver, het standpunt waarop men zich plaatst uiteengezet en bestreden of verdedigd worden; mits onder de autoriteit van Gods Woord.

En geschiedt dit dan in éen nobelen toon, op die zoekende en winnende wijze, waarbij men over en weer gevoelt, dat niet de lust om seer te doen, maar om te overtuigen, en de waarheid te doen zeggenvoert tot spreken dringt en aandrijft.

Humor behoefte daarom niet altoos te zijn buitengesloten.

Al te prikkelbaar en te fijnegevoelig moet men ook niet wezen.

Alleen maar laat deze strijd, hoe diep tot op de beginselen ook doorgaande, een strijd in den naam van Christus wezen.

Onder de Synodale Organisatie der „vaderlandse kerk” begint men al meer in kerkelijke vergaderingen *an politiek* te doen. Zoo las men dezer dagen weer in onderscheidene bladen dit bericht omtrent een politieke bespreking op een classis gehouden.

In de vergadering van de Amsterdamsche classis der Ned. Herv. kerk is door Dr. Van Roggen, van Sloten, een voordracht gehouden over *De roeping van den Hervormden Christen in betrekking tot de hedendaagsche politieke partijen*.

De heer Van Roggen kwam tot de conclusie, dat de Hervormde Christen zich bij geen der politieke partijen kan aansluiten.

„We hebben een politiek blad noodig, dat de belangen der Hervormde kerk bevordert. Daarvoor is talent en geld genoeg. Het blad zal zelfs een voordeelige geldbelegging zijn.

Dr. Hoedemakers deelde mede, dat hem f 20,000 is aangeboden voor de oprichting van zulk een blad. Maar de eerste vraag is: Wat zal ons beginsel moeten wezen? 1. De Kerk onafhankelijk van den Staat en de Staat onafhankelijk van de Kerk? 2. De Kerk in den Staat; niet omgekeerd de Staat in de Kerk. 3. De Kerk is een goddelijke instelling, niet een vrije godsdienstige vereeniging. 4. De Staat moet de Kerk beschouwen als een publiek en rechtelijk lichaam. 5. De Staat heeft de roeping, den waren godsdienst niet alleen te erkennen, maar ook te bevorderen. 6. De Staat moet uitroepen allen valschen godsdienst, volgens art. 16 der Nederlandsche geloofsbelijdenis, altijd *indien het nuttig en mogelijk is*.

Da. Hogerzeel begreep niet, hoe de Staat in dezen tijd zal uitmaken wat de ware religie is en hoe die te handhaven. Hij zou wel een Gereformeerde Staat wenschen, maar die is er nu eenmaal niet.”

En later meldde het *Predikbeurtenblad* desaangetoond ook nader:

„Bij de bespreking van de vraag naar de verhouding, waarin de Hervormde Christen behoort te staan tot de tegenwoordige politieke partijen, werd algemeen de noodzaakelijkheid gevoeld van de oprichting eener Protestantische Kerkvereeniging en de stichting van een dagblad, welks strekking het best door den naam van *Hervormde Tijd* kan aangeduid worden.”

Er kan alzo over het feit geen twijfel rijzen.

Er werd een *kerkelijke vergadering* gehouden; op deze kerkelijke vergadering zijn de politieke aangelegenheden besproken; en zelfs is op deze kerkelijke vergadering het denkbeeld geopperd, om de kerkelijken bij de stembus te organiseren.

Hoe nu én deze „vaderlandse kerk” én de heeren die dit politieke spel op deze kerkelijke vergaderingen drevén hun kerkelijk leven almeer in strijd doen geraken met de Gereformeerde beginselen, blijkt het best, zoo men art. 30 van de Dordsche Kerkenordening opslaat, waar o. a. ook van de *classieke vergaderingen* gezegd wordt:

„In deze samenkomsten sullen geen andere dan kerkelijke zaken en 't selve op kerkelijke wijze gehandeld worden.”

Dese uitspraak laat aan duidelijkheid niets te wenschen over; en het is buiten kijf, dat deze bepaling uitsluitend gemaakt is, om de bespreking van allerlei *politieke* aangelegenheden uit de classis te weren.

Dese bepaling kwam dan ook reeds evenzoo in de redactie van 1886 voor.

Te 's Gravenhage toch stelde de Synode in art. 27 eveneens vast:

„In deze 't samenkomsten sullen geen andere dan kerkelijke zaken en 't selve op kerkelijke wijze gehandeld worden.”

En zoo kan men al terug gaan.

Ook te Middelburg in 1881 heette het in art. 21:

„In deze 't samenkomsten sullen geen andere dan kerkelijke zaken, en dezelve op kerkelijke wijze gehandeld worden.”

Het is dus één en dezelfde stem, die ons uit alle Gereformeerde kerkvergaderingen tergendklinkt, en die stem maant, dringt en verordeneert, dat ge allereerst toe zult zien,

dat ge op uw *kerkelijke* vergaderingen u niet vergaapt aan politiek dilettantisme.

Thans echter zijn deze heeren reeds zóó ver van het a b c der Gereformeerde beginselen af gaan staan, dat ze van de politiek een hoofschoot op het menu hunner kerkelijke vergadering gaan maken.

En dat nog al onder het voorgewende, alsof ze hiermee tot de Gereformeerde lijn terugkeeren.

Men moet toch maar leep en oolijk zijn.

Opmerkelijk is het, dat bij zulke enormiteiten, waartegen Erasmus, zoo hij nog leefde, een liedekje op de *laus stultitiae* zou neuriën, altoos de nar in het spel komt.

Wat de Engelschen noemen „the fool”.

Op ons althans maakt Dr. Laurillard, toen hij met een strak en ernstig gezicht *zulk* een vergadering zat te presideeren, wel eenigzins den indruk van harlekijn met de belienkap.

Van den heer Dr. Nierstrasz afscheid nemende, komen we thans van zijn particulier geval tot de *algemeene* stelling, dat de verbreking van de samenwerking tusschen de geloovige Protestanten op staatkundig en maatschappelijk gebied metterdaad haar dieper oorzaak vindt in de afwijking van de leer en van de belijdenis onzer vaderen bij meer dan één van onze dusgenamde geloovige predikanten.

Hiermee bedoelen we niet, dat bijna elk predikant op een of ander punt zich wel eens vergist of een valse conclusie trekt. Dit toch overkwam ook wel aan onze vaderen, en is uitsluitend het gevolg van veler gebrekkige opleiding.

Bijna alle Gereformeerde predikanten, die hun opleiding te Utrecht of te Leiden ontvingen, hebben aan de daar bestaande hogescholen allerlei historische en kritische geleerdheid opgedaan, die hun letterlijk *niets* geeft voor hun ambtelijk werk, en zijn voor dat ambtelijk werk geheel in het duister gelaten.

Prijs en lof verdienen daarom deze mannen, dat ze, na volbrachte studie, nog *eens* zijn gaan studeeren, en zich zoo goed zoo kwaad het ging, in de leer en de belijdenis onzer vaderen hebben ingezet.

Doch natuurlijk, dat bleef altoos gebrekkig en was niet op de wetenschappelijke hoogte.

Vandaar veel spraakverwarring; vaak vergissing; soms grappig mistaten.

Neen, het verschil, de afwijking, de oppositie die we thans op het oog hebben, raakt den wortel der zaak.

In de dagen onzer vaderen is hier strijd gevoerd, eerst met Rome; maar toen die strijd uitgestreden was, ook met de Socinianen en Arminianen, om tegenover deze beiden de waarheid der Gereformeerde belijdenis te handhaven. En hoe verouderd nu ook die beide namen schijnen, toch is metterdaad ook nu nog de strijd der Gereformeerden, in het wezen der zaak geen andere, dan dien onze vaderen met Socinianen en Arminianen gestreden hebben.

Sociniaan heette toen de man, die in hoofdzaak onjuiste denkbeelden koesterde en verbreide over het *vermogen der menschelijke rede*; en Arminiaan was de theoloog, die in hoofdzaak onjuiste denkbeelden koesterde en verbreide over het *vermogen van den menschelijken wil*.

De strijd liep alzo over de beide principiele levensvragen van de menschelijke persoonlijkheid in zijn *rede* en in zijn *wil*; en feitelijk loopt de strijd daarover ook thans nog.

Onder de Socinianen en Arminianen had men zeer vrome, vroede, kundige en eerlijke mannen, maar ze leerden valsche. En deswege hebben onze vaderen hen zonder sparen, onverbloemd en rusteloos bestreden, teneinde tegenover hun valsche leer de leer der waarheid te bevestigen.

Gereformeerde was het om over de *rede* en den *wil* zóó te leeren, als Gods Woord dit eischte; en wie daarvan afweek, hetzij in sake de *menschelijke rede*, hetzij in sake den *menschelijken wil*, of ook van *beide*, die werd door hen als Sociniaan of Arminiaan weerstaan en gebrandmerkt.

Beiden deden aan de eere van God en van zijn Woord te kort, en daarom moest wie God naar zijn Woord vreesde en dienen wilde, hen tegenstaan en bestrijden.

En zoo is het ook thans weer.

Immers het feit kan niet geloovend, dat juist op *deze beide punten* ook de geloovige, niet-Calvinistische, leeraars van thans, weer evenals hun geestelijke voorvaderen, in strijd met de *waarheid* leeren.

Onwaarheid omtrent de *menschelijke rede*.

Onwaarheid omtrent den *menschelijken wil*.

Ons gewone volk drukt het dus nog niet zoo onjuist uit, als het rondweg verklaart, dat de Socinianen en Arminianen weer op den kansel staan.

Utdrukkingen die volstrekt niet gebesigd worden als scheid- of schimpnamen, want de Sociniaan Vorstius was een algemeen gevierd man, en Episcopius was een niet minder gevierd Arminiaan.

Slechts wordt hierdoor uitgedrukt, dat er niets nieuws onder de zon is. En gelijk het weinig moeite kost aan te toonen, dat Origenes nog in onze straten omwandelt en de Gnostenen nog het woord onder de levenden voeren, evenzoo is het goed, duidelijk te doen uitkomen, dat dezelfde dolingen van het menschelijk hart, die in de dagen onzer vaderen tot Socianerij en Arminianerij voerden, ook nu weer onder ons werken, en dat bij anders soms zeer vrome en vroede mannen.

Zoo voelt men de historische eenheid, Eenheid van waarheid en eenheid van dwaling, en daardoor eenheid van strijd.

En zoo is het dan ook volkomen natuurlijk, dat alle Sociniaanse en Arminiaanse predikanten in onze dagen, weer even

als de 17de eeuw gaan staan. We moeten teg Alleen leiden. Wie is, nemi en doe aan het

Nog terug te Woltjer.

Niet o Daar to naar. M theologis worden. redevoeren

We h ker, blijf Maar oratie te beteeke kundige

Bij vel pervakke dige facu stuk va goed als en jurist padeutis

Eigenl in plaats blijven; terkundig als aan t gymnasiu gaan.

Het Ri één jaar des onb ook niet Rijskuni

Doch d zelf, dat i rarische f gen, zoo ander do jaren stud te voegen

Dan to Het spaan een gehee